

Gemeente van Christus,

“Wat God heeft verbonden, mag een mens niet scheiden.”

In een samenleving waarin gemiddeld één op de drie huwelijken uitloopt op een scheiding, raakt de evangelielezing van vanmorgen aan een onderwerp, waarmee velen van ons direct of indirect ervaring hebben. De uitspraken van Jezus hieromtrent lijken op het eerste gezicht niet voor meerderlei uitleg vatbaar. De stelligheid waarmee de kerk in het algemeen - en misschien mogen we wel zeggen, de Katholieke kerk in het bijzonder - zich heeft uitgesproken, als het om huwelijksethiek gaat, heeft voor veel verdriet en ellende gezorgd.

De monumentale roman “Anna Karenina” van de Russische schrijver Tolstoj, laat op een indringende wijze zien wat er allemaal met mensen kan gebeuren als alle liefde en warmte uit een huwelijk is verdwenen...en onverwacht opvlamt voor een ander. Het overkomt de gelijknamige hoofdpersoon uit dit inmiddels klassieke verhaal. De veel oudere hoge ambtenaar Aleksej Karenin is een verstandshuwelijk met Anna aangegaan.

Hij: rationeel, berekenend, uit op aanzien en status, alle emoties en gevoelens, voorzover aanwezig, goed onder controle.

Zij: jong, aantrekkelijk, sensueel, vol van leven.

Als Anna op een bal de jonge officier Wronski ontmoet slaat, tot haar eigen ontzetting, de vlam over. Beiden geven uiteindelijk toe aan hun gevoelens. In de hogere Moskouse kringen van die dagen waren buitenechtelijke avontuurtjes aan de orde van de dag en werden oogluikend toegestaan. Maar nu er, na verloop van tijd tussen Anna en Wronski overduidelijk sprake is van buitenechtelijke liefde, keer men Anna de rug toe.

Haar man roept haar op “de uiterlijke vormen in acht te nemen totdat hij passende maatregelen heeft getroffen”. Hij weigert van haar te scheiden, en dreigt haar ermee dat ze hun zoontje, van wie ze zielsveel houdt, niet meer mag zien.

Op zeldzaam indrukwekkende wijze schildert Tolstoj de gevoelswereld van met name Anna: de wanhoop, het heen en weer geslingerd worden tussen gevoelens van liefde, wroeging, verdriet, haat zelfs, het onbegrip dat ze ontmoet, het sociale isolement waarin ze terecht komt, de hypocrisie van haar omgeving.

Het is volstrekt onmogelijk om deze bijna 1000 pagina's dikke roman, die eindigt met de tragische zelfmoord van Anna, samen te vatten. Dit verhaal, dat meer dan een eeuw geleden werd geschreven door een van de grootste auteurs aller tijden, is van alle tijden en laat zien wat er kan gebeuren als liefde tussen mensen bekoelt, of opvlamt. En hoe gecompliceerd dat kan zijn. Probeer als lezer maar eens je oordeel over Anna te geven. Of over haar man, of haar minnaar.....

“Wat God heeft verbonden, mag een mens niet scheiden.” Zo eenduidig en ongecompliceerd als het op het eerste gezicht lijkt, is het niet, wat Jezus hier zegt, als er Farizeeën naar hem toekomen om hem te vragen of een “een man zijn vrouw mag verstoten.”

Hoe ging dat er aan toe in het oude Israël? Jongens trouwden zo ongeveer tussen hun 12^e en 14e jaar, meestal met een meisje dat jonger was en door haar ouders was uitgehuwelijkt. Een verstandshuwelijk dus. Men ging er van uit dat de liefde later vanzelf wel zou komen. En mocht dat niet het geval zijn, wat niet ondenkbaar is, in zo'n situatie, dan kon de man nog een tweede of eventueel een derde vrouw erbij nemen. En als je op die eerste echt helemaal uitgekeken was, dan stuurde je haar toch weg?!

Daar had “Mozes”, de Thora dus, een stokje voor gestoken. Want een vrouw die zomaar door haar man aan de kant werd gezet, had in de samenleving van die tijd geen toekomst meer. Terug naar huis dat ging meestal niet, sociaal was je niets in de ogen van de mensen, een nieuw huwelijk voor zo’n “tweedehands vrouw” zat er ook niet in, - armoe troef dus.

In veel gevallen kwam je dan uiteindelijk in de prostitutie terecht.

In Deuteronomium wordt dus een en ander geregeld: “Het volgende kan zich voordoen: iemand heeft een vrouw getrouwd, maar om de een of andere reden is hij ontevreden over haar. Hij schrijft een scheidingsbrief, die hij bij haar vertrek aan haar meegeeft.....(Deut.24:1)”

In die brief moest dan de reden voor de scheiding worden vermeld.

Daarmee leken de positie en de rechten van de vrouw verbeterd, in ieder geval ten opzichte van de tijd daarvoor. Maar dat was schijn. De angel bij de uitleg van dit voorschrift - u voelt het waarschijnlijk al aankomen - zit hem natuurlijk in de formulering dat de man “de vrouw om een of andere reden mag wegsturen, als hij (!) ontevreden over haar is.” Over welke redenen legitiem waren vlogen de rabbijnen elkaar vervolgens in de haren.

De school van rabbi Sjammai was streng in de leer: alleen als er sprake was van overspel, echtbreuk, mocht een man zijn vrouw wegsturen. Zo hoopte Sjammai waarschijnlijk de positie van de vrouw te beschermen.

De school van rabbi Hillel was coulanter, voor de man wel te verstaan: alles wat aan een vrouw als “fout” aangemerkt kon worden, kon een geldige reden zijn. Beroemd in de rabbijnse traditie is het voorbeeld van de vrouw die werd weggestuurd omdat ze het middageten had laten aanbranden. Ook veelvuldig kletsen met buurvrouwen kon vervelende gevolgen hebben. Kortom: er kon altijd wel een stok gevonden worden om de hond mee te slaan.

En op de achtergrond van deze hele discussie staat dan ook nog eens het gegeven dat alleen de man het recht had van zijn vrouw te scheiden. De vrouw had dat recht andersom niet.

Het is precies déze hele discussie die de achtergrond vormt van de vraag die de Farizeeën aan Jezus stellen. Misschien om hem uit de tent te lokken, misschien ook om in alle oprechtheid zijn standpunt in dezen te vernemen.

“Hoe luidt het voorschrift van Mozes?” is zijn eerste reactie. De Farizeeën komen met die scheidingsbrief op de proppen. Volkomen legitiem, nietwaar? Het staat letterlijk zo in de Thora. Het woord van God. Daar lijkt weinig tegenin te brengen.

Maar nu volgt een les in omgaan met de Heilige Schrift.

De volgende reactie van Jezus is ongekend heftig en confronterend: dat Mozes dat voor jullie (!) heeft opgeschreven, komt omdat jullie (!), jullie mannen, zou je misschien wel mogen zeggen, harteloos en koppig zijn.”

Achter alle theologische regelgeving, achter alle schriftwoorden die Farizeeën en schriftgeleerden kunnen aandragen als het gaat om echtscheiding, ziet Jezus met name de hardheid, de harteloosheid, de machtspositie en de willekeur van veel mannen in die dagen. En hij ziet de rechteloosheid, de onmacht en de uitzichtloosheid waarin vrouwen terecht kwamen, als ze met een fraaie scheidingsbrief in hun hand op straat waren gezet.

Godgeklaagd is dat. Ook al gebeurt het allemaal met de tekst van de Thora in de hand. Ook al staat het er letterlijk in!

Dan doet Jezus iets verrassend, een eye-opener...hopelijk. Hij gaat terug naar het begin, naar waar het God allemaal om begonnen is: de **Tuin van Eden**, het Paradijsverhaal met de schepping van Adam en Eva, de man en de vrouw.

Be-reshit, zo begint het boek Genesis in het hebreuws, be-reshit: in het begin. Maar door die vertaling zou je al meteen op een verkeerd been gezet kunnen worden. Want het gaat niet om een begin in de tijd, eens, vroeger, heel heel lang geleden, maar eerder om een beginsel: in beginsel. In het latijn hoor je dat mooi terug : In principio...in principe...

God scheidt de mens, mannen en vrouwen scheidt Hij. Als een oerbeeld voor hoe de mens met de ander zou kunnen omgaan, vertelt de bijbel ons het verhaal van twee mensen: Adam en Eva. Twee mensen die elkaar aanzien en weten..vóelen kan ik beter zeggen: dat is hem..of haar. Een mens zoals ik, maar toch geheel anders. Alsof ik pas héél ben, mezelf kan zijn, als ik samen met die ander ben. **Zo is het in principe bedoeld.** Zo ongeveer zou je wat wij dan “liefde” noemen kunnen omschrijven.

Het verlangen naar deze heelwording heeft God in ieder van ons gezaaid. Soms schiet het op en komt tot vervulling.

Waar dat gebeurt, dáár is God zelf in het spel. Daar verbindt Hij mensen aan elkaar, door die ongreepbare kracht die we “liefde”noemen. Het is, denk ik, de meest voelbare, direct ervaarbare vorm van Gods aanwezigheid in ons leven.

Dat kan heel goed in een huwelijksrelatie gestalte krijgen. Maar dat hoeft niet. Het kan tussen man en vrouw, maar evengoed tussen twee vrouwen of twee mannen.

Waar twee mensen er op deze wijze voor elkaar zijn en zich zo aan elkaar toevertrouwen, daar zijn we terug in de Tuin van Eden, lijkt Jezus te willen zeggen. Waar mens elkaar in deze zin liefhebben, daar kan geen mens nooit tussen komen. Dat mag en kan een mens niet verbreken. In beginsel, in principe is het dus helemaal niet zo dat waar mensen elkaar lief hebben, dat met behulp van wetten en voorschriften geregeld en beschermd moet worden.

Liefde in deze zin laat zich niet met aan regels binden

Juist op dit gebied kan ieder mens van binnenuit aanvoelen wat goed is en wat niet. Een innerlijke zekerheid die door geen papieren regelgeving vervangen kan worden.

Liefde in bijbelse zin verbindt ons immers direct met onze oorsprong, die gelegen is in..de liefde van God, Schepper van hemel en aarde. Liefde is de enige kracht die hemel en aarde met elkaar verbindt. Dát zijn de **principiële** uitgangspunten voor een menselijke relatie waarin de liefde Gods gestalte kan krijgen.

Dát is het uiteindelijk, denk ik, waar het Jezus om te doen is: om zijn gesprekspartners dáár de ogen weer voor te openen. En als dát lukt, dan kijk je onvermijdelijk ook met andere ogen naar zo'n voorschrift over een scheidingsbrief. Naar een huwelijk waarin het vuur van de liefde is gedoofd. Naar je eigen koppigheid of hardheid van hart. Ben je minder geneigd om met je oordeel klaar te staan als mensen besluiten uit elkaar te gaan. Of een vrouw te stenigen die op overspel betrapt is. Om maar eens iets te noemen.

“Wat God heeft verbonden, mag een mens niet scheiden.”

Maar wanneer is God werkelijk in het spel, wanneer verbindt Hij mensen aan elkaar? Hoe zouden wij elkaar de ogen weer kunnen openen voor hoe het in beginsel is bedoeld, dat wij mensen met elkaar omgaan.

“We are stardust, we are golden...and we got to get ourselves back to the Garden”, zong Ian Matthews jaren geleden alweer, in dat prachtige liedje “Woodstock”, symbool voor de hippietijd, tijd van liefde en vrede.

“Wij zijn gemaakt van sterrestof, mensen van goud... en we moeten weer in die Tuin terecht zien te komen...”

“Hoe komen wij weer terug in die Tuin van het Begin, waarin alles goed was, zeer goed?”
Dat is de vraag,

Amen.